

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР

ЖЕЛЄЗНЯК А.М., К.Е.Н.,

ЧЕРЕВКО В.Д., К.Е.Н

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

В цій статті розглянуто питання трансформації зовнішньоекономічної політики України в умовах євроінтеграції. Проведено оцінку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Розглянуто можливі наслідки підписання Угоди про всеохоплюючу зону вільної торгівлі на розвиток аграрної сфери України.

This paper deals with the transformation of foreign policy of Ukraine in terms of European integration. Evaluation of foreign economic activity of agricultural enterprises. The possible consequences of the signing of a comprehensive free trade area for the development of agrarian sector of Ukraine.

Постановка проблеми: Підвищення ефективності розвитку сільського господарства та здійснення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України є стратегічним завданням державної політики в контексті інтеграції національної економіки в світову економічну систему. Підписання політичної частини Угоди про всеохоплюючу зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, ліквідація мит на продукцію на визначений термін в односторонньому порядку, напружені політичні та економічні стосунки з Росією зумовлюють необхідність в оцінці перспектив та загроз розвитку вітчизняного аграрного сектора в нових умовах.

Сьогодні виникає необхідність дослідити основні етапи євроінтеграційних процесів України та оцінити їх вплив на розвиток сільського господарства. Це дасть змогу виявити загрози, пов'язані з реалізацією євроінтеграційних намірів, змінах зовнішньої політики, митного законодавства тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблематики взаємовідносин Україна-Європейський Союз зробили такі зарубіжні і вітчизняні вчені як В. Кошійка, Н.Антонюк, Н. Мусис, Д. Дайнен, О.Краєвська. В їх працях проаналізовано структуру, функції та механізми ЄС, спільних політик ЄС та історію та перспективи євроінтеграції України. Питання розвитку сільського господарства в умовах глобалізаційних процесів

неодноразово досліджували науковці Губені Ю.Е., Вардовський В., які в своїх дослідженнях акцентували увагу на перспективи євроатлантичної інтеграції України. Глибокий аналіз євроінтеграційних проблем України, у тому числі і з особливостями розвитку галузі сільського господарства, в своїх дослідженнях здійснив Гайдуцький П.

Разом з тим автори в недостатній мірі розкривають питання впливу трансформацій процесів зовнішньої торгівлі аграрною продукцією в нових умовах зовнішньоекономічної політики держави.

Мета статті. Проаналізувавши стан трансформаційних процесів в зовнішньоекономічній політиці держави, оцінити їх вплив на розвиток вітчизняного аграрного сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання впливу євроінтеграційних прагнень України, які на сьогоднішній день визначені в якості пріоритетних на найвищому державному рівні, на формування національної політики щодо державної підтримки сільського господарства набувають все більшої актуальності. Інтеграція нашої країни до європейського торговельного простору несе і позитивні зрушення, і серйозні виклики, серед яких – необхідність забезпечення національного інтересу у сфері продовольчої безпеки та конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника. Так, за оцінками експертів проєвропейської орієнтації, від впровадження Угоди про ЗВТ між ЄС та Україною остання може отримати чималі вигоди в сфері сільського господарства, зокрема внаслідок: 1) зростання експорту української продукції в ЄС; 2) розширення доступу на ринки третіх країн через гармонізацію стандартів з ЄС; 3) покращення інвестиційного клімату внаслідок пристосування національного законодавства до норм і правил ЄС; 4) скасування субсидування експорту сільськогосподарської продукції з ЄС до України; 5) поступове збільшення квот на експорт з України до ЄС окремих видів сільськогосподарської продукції. Однак ґрунтовний аналіз основних положень угоди свідчить, що можливі також чималі втрати від впровадження Угоди про ЗВТ між ЄС та Україною, зокрема внаслідок: посилення конкуренції на внутрішньому ринку, особливо в короткостроковій перспективі, за рахунок усунення тарифних і скорочення нетарифних бар'єрів; обмеження доступу українських товарів на європейські ринки під приводом їх невідповідності європейським стандартам і сертифікатам; вилучення з режиму вільної торгівлі майже 400 товарних позицій, в основному сільськогосподарських товарів, лібералізація експорту яких на ринки

ЄС була б для України найбільш вигідною; запровадження з боку ЄС для України дискримінаційної системи тарифних квот на дуже низькому рівні (для більшості видів продукції ці квоти становлять менше 6% від обсягу ринку ЄС із цих видів продукції (зерно, м'ясо тощо); скасування вивізного мита на насіння соняшнику, що може позбавити вітчизняні олієжиркомбінати сировини; збереження в ЄС системи багатомільярдних дотацій аграрного сектора, що робить експорт української продукції в ЄС та в третіх країнах неконкурентоспроможним [1].

Загалом можна виділити наступні ключові моменти, пов'язані з експортом сільськогосподарської продукції в ЄС після підписання Угоди про ЗВТ з ЄС в повному обсязі:

1) ЄС знижує і скасовує митні ставки для українських товарів відразу ж після підписання Угоди, Україна – поступово протягом 10 років

2) ставки ввізного мита ЄС залежатимуть від пропозиції: чим більше пропонують товарів внутрішні виробники – тим вищі ставки ввізного мита і навпаки;

3) весь процес виходу на ринок певного виду продукції займатиме в середньому 1,5 роки;

4) необхідність запровадження норм ЄС на українських фермах, що під силу на сьогоднішній день великим сільськогосподарським підприємствам;

5) необхідність в наблизненні українського законодавства у сфері санітарних і фіто санітарних заходів та добробуту тварин до законодавства ЄС;

6) існування потенційної вигоди від скасування мит для експортоорієнтованої продукції – зерна і м'яса птиці [5].

У цьому контексті аграрно-правові відносини у сфері державної підтримки сільського господарства повинні набути нового змісту, який би відображав прийнятний досвід інших країн та відповідати зобов'язанням, які прийняла Україна, вступаючи до відповідних міжнародних організацій.

Нажаль, аналіз чинної нормативно-правової бази щодо державної підтримки сільського господарства свідчить про певну декларативність низки положень, фрагментарність та розпорошеність норм щодо спеціалізованої підтримки за окремими напрямками та програмами. Надзвичайно мало зроблено у напрямі розвитку правового забезпечення розширення обсягу заходів аграрного протекціонізму за рахунок підвищення інвестиційного, інноваційного, екологічного та, особливо, соціального аспекту державної політики

підтримки аграрної сфери. Закріпленій у низці національних та міжнародних правових актах курс на узгодження та гармонізацію вітчизняного законодавства із актами асвіс ЄС, зокрема і в сфері державної підтримки сільського господарства (наприклад, Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» від 14 вересня 2000 р., Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р., Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію, що набрала чинності 23 листопада 2009 р. не знайшов належного правового забезпечення на рівні державних програм та спеціального законодавства.

Намір керівництва країни найближчим часом укласти Угоду про асоціацію та Зону вільної торгівлі з ЄС потребує активізації процесу оновлення та вдосконалення законодавства в сфері державної підтримки сільського господарства з урахуванням нових вимог. Глава 17 розділу 5 згаданої Угоди, присвячена сільському господарству та розвитку сільських територій, визначає основні напрями співпраці сторін, що охоплюватиме, серед іншого, наступні сфери: «сприяння взаємному розумінню політик у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій; посилення адміністративних спроможностей на центральному та місцевому рівнях щодо планування, оцінки та реалізації політики; заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва із урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища та тварин, зокрема поширення застосування методів органічного виробництва та використання біотехнологій, серед іншого впровадження найкращих практик у цих сферах; обмін знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту сільських громад; покращання конкурентоспроможності сільськогосподарського сектора та ефективності і прозорості ринків, а також умов для інвестування; поширення знань та шляхом проведення навчальних та інформаційних заходів; сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень і просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників; посилення гармонізації з питань, які обговорювалися в рамках міжнародних організацій; обмін найкращими практиками щодо механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій; заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартів

продукції, вимог щодо виробництва та схем якості [2].

Наведені вище положення визначають лише основні напрями співробітництва щодо сільського господарства та не є принципово новими, порівняно із попередніми євроінтеграційними міжнародно-правовими угодами України. Більш конкретними щодо визначення змісту, наближення та гармонізації вітчизняного законодавства із правом та регуляторними актами ЄС є положення відповідного Додатку XXXVII до цієї Угоди, які передбачають необхідність імплементації 60 директив, регламентів та рекомендацій, що є складовими *acquis* ЄС та стосуються: а) політики якості (захист географічних зазначень і позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; визначення, опис/зображення, представлення, маркування та захист географічних зазначень алкогольних напоїв; про програми підтримки, торгівлю з третіми країнами, виробничий потенціал та контроль виноробної галузі, про гарантований традиційний склад та спосіб виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування); б) органічного фермерства (про органічне виробництво та маркування органічної продукції стосовно органічного виробництва, маркування і контролю; про умови імпорту органічних продуктів з третіх країн); в) генетично модифікованих зернових (щодо принципів розвитку національних стратегій та найкращих практик задля забезпечення співіснування генетично модифікованих зернових та традиційного і органічного виробництва (фермерства); г) біорозмаїття (щодо збереження, характеристики, збору та використання генетичних ресурсів у сільському господарстві); д) різноманітних стандартів торгівлі рослинами, насінням рослин, продуктами, отриманими з рослин, фруктами та овочами та стандартів торгівлі живими тваринами та продуктами тваринництва [3].

Необхідність імплементації зазначених норм суттєво вплине на зміст аграрно-правового інституту державної підтримки сільського господарства і потребує вже у найближчому часі розробки та прийняття спеціальних програм. Так, слушним є пропозиція фахівців щодо прийняття Програми адаптації АПК до роботи в умовах спільного європейського ринку [4]. Складовою такої Програми або в якості самостійного документа пропонуємо розробити та прийняти також Програму (План, Порядок) імплементації *acquis* ЄС в сфері сільського господарства в рамках Угоди про ЗВТ із чітким визначенням нормативно-правових актів, які необхідно прийняти та чітких строків її виконання. Одним із таких майбутніх актів повинен

статі Закон України «Про державну підтримку сільського господарства та сільських територій в умовах євроінтеграції», який, з однієї сторони повинен бути спрямований на приведення законодавства до вимог Угоди про ЗВТ з ЄС, з іншої – мінімізувати та нейтралізувати можливі негативні наслідки євроінтеграції у сфері сільського господарства.

Висновки. В умовах підвищених економічних ризиків здійснення міжнародної торгівлі з Росією, для вітчизняних експортерів-аграрників постає велика необхідність адаптації та пошуку нових ринків. Практична реалізація цих намірів сьогодні можлива через підписання Угоди про ЗВТ з ЄС в повному обсязі. Оскільки за даними представництва Європейської комісії в Україні зазначені зміни стосуватимуться 82,2% українського експорту сільськогосподарських товарів і тимчасове зниження митних зборів триватиме мінімум до 1 листопада, можна очікувати позитивний ефект для аграрного сектора в найближчій перспективі.

Література.

1. Гайдуцький П. Україна – ЄС : проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Дзеркало тижня. Україна. – 7 червня 2013 р.. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/international/ukrayina-yes-problemi-integraciyi-_html.

2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами (текст) / Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/control/uk/publish/article?art_id=56220&cat_id=45826.

3. Додатки до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами (текст) / Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog.document;jsessionid=DDC21D4895C63768E7ED7FCC6D275A86?id=56397>.

4. Рекомендації учасників Другого засідання Робочої групи: «Україна – ЄС на шляху до розширеної зони вільної торгівлі» на тему: Потенціал Зони вільної торгівлі між ЄС та Україною для розвитку аграрного сектору економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_table/0609_rekom.pdf.

5. Експорт в ЄС: товари сільського господарства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://img.pravda.com.ua/files/0/0/ugoda5.html>.